

Frauderisicoanalyse 2023

Gemeente Vlaardingen

Door: Otto Reith
Versie: Versie 0.1
Datum: 25-02-2024
Eigenaar: Team C&I

(*Control & Informatiebeveiliging*)

Managementsamenvatting

Voor u ligt de frauderisicoanalyse 2023 van de gemeente Vlaardingen. De rapportage biedt inzichten in de analyse, de bevindingen en de beheersmaatregelen en geeft aanbeveling voor het verminderen van frauderisico's.

Er zijn geen fraudesignalen of meldingen gegeven in 2023.

Thema fraude structureel op de agenda

In 2022 gaf de Autoriteit Financiële Markten (AFM) aan dat het thema fraude structureel op de toezichtagenda staat. Dit resulteerde in een scherper toezicht door de accountant. In de halfjaarlijkse controles zien wij dan ook meer aandacht rond integriteit en het verminderen van frauderisico's.

Actueel inzicht in risico's

De aanpak van de frauderisicobeheersing is in ontwikkeling. In 2022 is er door team C&I een analyse gemaakt van de frauderisico's en een inventarisatie. In 2023 is een gestart gemaakt met het actualiseren van de frauderisicoanalyse. De frauderisicoanalyse richt zich op de proceshandelingen waarbij het risico op fraudeleuze activiteiten en impact het grootst is. Door een inventarisatie van maatregelen op de fraudegevoelige en impactvolle processen is inzicht in risico's gecreëerd. De huidige analyse geeft een beeld op basis van de processen. Vanaf 2024 brengen we de fraudebeheersmaatregelen onder in procescontrole zoals wordt uitgevoerd door de accountant, de zogeheten "lijncontrole". Hiermee krijgt de analyse een vast karakter binnen de P&C cyclus. Door de frauderisicoanalyse periodiek uit te voeren en onderzoek te verrichten, houdt de gemeente een actueel inzicht in haar risico's.

De aanpak

De frauderisicoanalyse richt zich voornamelijk op het mitigeren van fraude risico's van de handelingen door eigen personeel, hierin zijn geen verrichtingen door externe partijen meegenomen. Uiteraard kan er wel beïnvloeding plaatsvinden vanuit externe bronnen. De risico's op het lekken van informatie of documenten is niet meegenomen in de analyse.

Oog houden voor fraude en integriteitskwesaties

In onze organisatie gaan we uit van het goede van de mens en vertrouwen we op onze medewerkers. Dit is een mooi streven, maar het moet de organisatie niet blind maken voor risico op fraudeleuze of handelingen of integriteitskwesaties. Het thema verdient daarom aandacht. Het integriteitsbeleid is een onderdeel van HR-agenda. Het dient de aanbeveling meer training kennis en bewustzijn in de organisatie te creëren over fraude en integriteit.

Bevindingen

Inrichting van nieuwe processen en systemen

Een onderdeel van de werkzaamheden van het team C&I is het controleren van beheersmaatregelen rondom fraudebeheersing. Wij voeren een controle uit op de aanwezigheid van beheersmaatregelen in de processen, op de werking ervan en de uitvoering. Deze controle naar opzet, bestaan en werking is de lijncontrole.

Bij het toetsen van opzet en bestaan is naar voren gekomen dat er extra aandacht nodig is voor het voeren van beheersmaatregelen in de processen. Het team C&I wordt meer dan voorheen betrokken als processen worden herzien. We willen benadrukken dat in de huidige ontwikkeling en transitie naar bijvoorbeeld het zaakstelsel de aandacht voor beheersmaatregelen in stand moeten blijven en waar nodig uit te breiden. Prioriteit ligt hierbij: grondexploitaties, liquide middelen, crediteuren, vergunningen en projecten & plannen.

Geen specifiek meldpunt voor fraude

Gemeente Vlaardingen heeft intern geen specifiek meldpunt voor een vermoeden van fraude. Er is een proces voor het melden van fraude. Dit proces wordt enkel bij indiensttreding als gedragscode bekend gemaakt aan de medewerker. Het melden van fraude moet een eenvoudig en helder proces zijn waarbij de melder zich veilig en gehoord voelt. Een meldpunt kan hieraan bijdragen zoals het meldpunt: Meld een Vermoeden.

Geen Misbruik en Oneigenlijk Gebruik (M&O) beleid

De gemeente Vlaardingen heeft geen M&O beleid. In een M&O beleid kan de gemeente haar visie en uitgangspunten opnemen om misbruik en oneigenlijk gebruik te bestrijden en voorkomen. Deze visie kan worden verbreed met in achtname van preventie en toezicht in het sociale domein. Dit draagt bij aan een integrale aanpak en geeft de kaders voor preventie en onderzoek.

Periodiek opvragen Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) en inventariseren nevenactiviteiten

De processen voor nieuw personeel zijn transparant en hebben een preventieve werking. De preventieve werking van de maatregelen is niet meer van toepassing bij werknemers die langer in dienst zijn bij de gemeente.

Inkoop en aanbesteding

Het Europees aanbesteden is sterk gereguleerd, deze regulering en beheersmaatregelen zijn bij onderhands aanbesteden niet aanwezig. Hierdoor kunnen er mogelijke risico's ontstaan.

Interne betaalopdracht (directe declaratie)

In het Interne Betaalopdrachten Proces heeft een betaling plaatsgevonden van meer dan € 25.000. Het proces in zijn huidige vorm is kwetsbaar en heeft een hoog risico. Een betaling van een dergelijk substantieel bedrag moet via de reguliere factuurstromen verlopen. Hiermee blijven de beheersmaatregelen gehandhaafd. Ten aanzien van interne betaalopdrachten moeten voorwaarden worden gesteld en maatregelen worden genomen om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen.

Nacalculatie (Fysiek)

In het fysieke domein is in de afgelopen jaren vooruitgang geboekt met het verrichten van nacalculaties. Dit positieve punt willen wij graag benadrukken maar ook aangeven dat de opgedane kennis gedeeld kan worden met andere teams. Nacalculatie is belangrijk om fraudesignalen en mogelijke fouten of oneffenheden op te sporen. Nacalculatie kan naast projecten in het fysieke domein ook als beheersmaatregel om fraude op te sporen worden ingezet door bijvoorbeeld een controle van de gewerkte en geschreven uren. Dit kan bij alle projecten waarbij er gerealiseerd wordt. Met name bij de IT-projecten en uiteraard ook andere grote en kleine projecten kan advies worden ingewonnen hoe je als projectteam aandacht kan geven aan nacalculatie. Nacalculatie geeft inzicht in de uiteindelijke werkelijke kosten, waar deze vandaan kwamen en draagt bij aan scherper begroten en kennis van de markt genereren.

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Doelstelling	5
1.3	Fraude	5
1.4	Reikwijdte van deze frauderisicoanalyse	7
2.	Risicoanalyse.....	8
3.	Bevindingen per proces.....	9
3.1	Subsidieverstrekingen	9
3.2	Inkoop & Aanbesteding	9
3.3	Vorderingen	9
3.4	Betalingen.....	9
3.5	Grondexploitaties.....	9
3.6	Informatie beveiliging & Privacy	9
3.7	Liquide middelen.....	9
3.8	Personeel en verloning.....	10
3.9	Vergunningen	10
3.10	Verhuur	10
3.11	Erfpacht	10
3.12	Tussenrekeningen Memoriaalboekingen	10
3.13	Project & Beheersing	10
3.14	Crediteuren	10
3.15	Nevenactiviteiten.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.	Bevindingen buiten de controles om	11
4.1	Zaaksysteem	11
4.2	Het melden van fraude	11
4.3	Misbruik en Oneigenlijk Gebruik (M&O) beleid	11
4.4	Nieuw en bestaand personeel	11
4.5	Interne betaalopdracht.....	12
	Conclusie	12

1 Inleiding

Bij het inrichten van processen borgen we de totstandkoming van producten en dienstverlening met inachtneming van bepaalde kwaliteitseisen. In het proces is aandacht voor de checks-and-balances, de beheersing risico's o.a. voor fraude, informatiebeveiliging, rechtmatigheid, efficiency en effectiviteit. In dit rapport treft u een inventarisatie aan van de fraudegevoelige processen.

Het doel is voor de interim controle van 2024 is om de fraudebeheersmaatregelen te toetsen door middel van een lijncontrole. We spreken dan over het toetsen van opzet, werking en bestaan van de frauderisico beheersmaatregelen.

1.1 Aanleiding

De frauderisicoanalyse is hier onderdeel van en geeft uitvoering aan het Misbruik en Oneigenlijk gebruik kader (M&O) van de interne controles.

1.2 Doelstelling

Het doel van de frauderisicoanalyse is het inzichtelijk maken in welke mate de gemeente Vlaardingen risico loopt ten aanzien van fraude.

1.3 Fraude

Fraude is het opzettelijk onrechtmatig of onwettelijk handelen om een economisch voordeel te behalen door een misleidende voorstelling van zaken te geven.

Fraudedriehoek

Fraude wordt gepleegd op basis van drie factoren: Motief, Gelegenheid en Instelling.

Een motief voor fraude kan bijvoorbeeld zijn (gok)schulden, verslaving, prestatiebonussen of andere verleidingen die aanzetten tot fraude.

Een tweede factor is, gelegenheid. Bijvoorbeeld de afwezigheid van functiescheiding, interne controle of ingewikkelde organisatiestructuren die fraude makkelijk mogelijk maken.

Als laatste is instelling een factor. Als de mentaliteit van management onredelijke vereisten stellen bij controles en onderzoeken en deze stug worden tegengewerkt kan dit duiden op fraude.

De frauderisicoanalyse wordt uitgevoerd om de risicovolle procesonderdelen te inventariseren. Door het nemen van beheersmaatregelen kunnen we de risico's minimaliseren en de restrisico's aanduiden.

Uitvoering van de frauderisicoanalyse

De huidige frauderisicoanalyse richt zich met name op de beheersmaatregelen die zijn getroffen binnen de processen. De inventarisatie van de beheersmaatregelen geven inzicht in welke onderdelen voldoende of onvoldoende zijn ingericht om fraude tegen te gaan.

In deze analyse is de aanwezigheid van beheersmaatregelen geïnventariseerd & geactualiseerd. Door het plaatsen van de beheersmaatregelen ten aanzien van fraude in de lijncontrole gaan wij vanuit team C&I standaard periodiek de werking controleren. Deze werking zal worden getoetst tijdens controlejaar 2024.

Risico-inventarisatie

De grootte van het risico wordt gebaseerd op de geldstromen en hoeveelheid menselijke proceshandelingen daarin, de gelegenheid tot fraude en de te behalen winst voor de fraudeur. De proceshandelingen zijn zowel volledig intern als handelingen die naar buiten gericht zijn of vanuit een externe partij naar binnen komen. Hierdoor krijgt de gemeente een breed beeld van de risicovolle onderdelen en daarbij ingezette beheersmaatregelen.

De frauderisicoanalyse doorloopt de volgende fasen:

1. Het in kaart brengen van de risico's;
2. Identificeren van de kwetsbaarheden;
3. De voornoemde risico's graderen;
4. De al geïmplementeerde beheersmaatregelen toetsen;
5. Conclusie en mogelijk advies.

Frauderisico analyses moeten gedurende het jaar meerdere malen worden geactualiseerd. Dergelijke veranderingen in processen kunnen namelijk de impact van risico's en fraudegevoeligheid verhogen, waardoor een implementatie van nieuwe beheersmaatregelen nodig is. Met het opnemen van beheersmaatregelen binnen de processen geeft de gemeente aan dat zij in control is en haar ogen niet sluit voor mogelijke risico's die zij loopt. Door het transparant en duidelijk communiceren van haar richtlijnen en beleid tegen fraude naar haar medewerkers en externe partijen, geeft zij een duidelijk signaal weer. Het opstellen van gedragscodes en protocollen is daarbij de eerste beheersmaatregel. Het in kaart brengen van de gehandhaafde beheersmaatregelen maakt inzichtelijk waar de maatregelen het zwakst zijn en biedt de mogelijkheid om gericht en efficiënt aanpassingen aan te brengen.

Als de risico's geïdentificeerd zijn, dan zijn er vier acties mogelijk:

1. *Risico-vermijding*, een deel van het proces niet uitvoeren. U kunt hierbij denken aan het geheel uitsluiten van contact geld bij betalingen.
2. *Risico-beperking*, beheersmaatregelen treffen die de mogelijke schade zo veel mogelijk beperken. Bijvoorbeeld bij facturen groter dan € 5.000 een extra controle en betalingen in termijnen.
3. *Risico-acceptatie*, het risico wordt geaccepteerd, omdat de kosten van de maatregelen onevenredig staan tegenover de te lijden schade.
4. *Risico-verplaatsing*, het proces(deel) uitbesteden en daarmee de bijbehorende risico's overdragen of bijvoorbeeld het verzekeren van een risico.

De frauderisicoanalyse is een doorlopend stuk dat periodiek wordt herzien en in de jaarrekening van 2023 zal worden getoetst. Hiermee zorgt de gemeente ervoor dat zij constant inzichtelijk heeft waar risicovolle processen zijn en in welke mate er beheersmaatregelen zijn getroffen.

1.4 Reikwijdte van deze frauderisicoanalyse

Onderstaand treft u een lijst aan met procesonderdelen waar mogelijke frauderisico's aanwezig kunnen zijn. Bij de periodieke herziening van onze processen kan er worden uitgebreid. Per proces staan de verschillende risico's en de gewenste beheersmaatregelen benoemd. Daarop volgt een waardering en indien nodig een aanbeveling.

Proces
Algemeen
Inkoop & Aanbesteding
Vorderingen
Betalingen
Grondexploitaties
Informatie beveiliging & Privacy
Liquide middelen
Personeel en verloning
Vergunningen
Erfpacht
Toezicht & Handhaving
Belastingen Algemeen
Tussenrekeningen Memoriaalboekingen
Project & Beheersing
Crediteuren
Verhuur

Betrokken en verantwoordelijken

De betrokken en verantwoordelijken voor de in- en uitvoering van de beheersmaatregelen ten aanzien van de frauderisico's zijn:

- Medewerkers in het proces
- Proceseigenaar
- Teammanager
- Directie
- College

2. Risicoanalyse

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de processen die momenteel binnen onze scope vallen. De kans en impact van fraude wordt gewaardeerd en er wordt nagegaan of de beheersmaatregelen de risico's voldoende dekken.

Bij de uitvoering van Verbijzonderde Interne Controles bij geauditeerde onderdelen is er ook specifiek aandacht besteed aan de frauderisicobeheersing. Er zijn onderdelen die niet direct onder de scope vallen van de Verbijzonderde Interne Controle, indien onderzoek gewenst worden deze apart periodiek onderzocht. In de volgende periodieke controle van 2024 toetsen we de werking en naleving van de beheersmaatregelen ten aanzien van frauderisicobeheersing.

Onderstaande tabel vullen we bij de jaarrekening controle van het jaar 2024 aan door middel van toetsing opzet bestaan en werking. Dit betekent dat wij het proces controleren door het actualiseren van een procesbeschrijving, een lijncontrole waar wordt gecontroleerd of het aangegeven proces daadwerkelijk bestaat en wordt uitgevoerd. De werking wordt getoetst door de uitkomsten van proces mee te nemen in de toetsing.

Risico inschatting	Proces	Geactualiseerd
Laag	Subsidieverstrekingen	Ja
Middel	Inkoop & Aanbesteding	Ja
Laag	Vorderingen	Nee, behoeft wel aandacht
Middel	Betalingen	Ja
Middel	Grondexploitatie	Nee, behoeft aandacht
Laag	Informatie beveiliging & Privacy	Ja
Laag	Liquide middelen	Nee, behoeft aandacht
Laag	Personeel en verloning	Ja, behoeft wel aandacht
Laag	Vergunningen	Nee, behoeft aandacht
Laag	Verhuur	Ja
Laag	Erfpacht	Ja
Laag	Tussenrekeningen Memoriaalboekingen	Nee, behoeft wel aandacht
Middel	Project & Beheersing	Nee, behoeft aandacht
Laag	Crediteuren	Nee, behoeft aandacht
Laag	Nevenactiviteiten	Ja, behoeft wel aandacht

In het afgelopen jaar zijn meerdere processen ondergebracht in een flowchart. Deze flowchart laat het proces van A tot Z zien. Elke stap binnen het proces is hierbij overzichtelijk achter elkaar geplaatst, waarbij indien van toepassing de bijbehorende maatregelen zijn opgenomen. Ten aanzien van de frauderisico's heeft het team C&I met de proceseigenaar de fraudebeheersmaatregelen in de flowchart geplaatst. Hierdoor is het in één oogopslag duidelijk welke maatregelen zijn getroffen en waar deze zich in het proces bevinden.

In de komende jaren wil het team C&I de processen binnen de scope van de frauderisico analyse uitbreiden.

3. Bevindingen per proces

In dit hoofdstuk staat per proces binnen de scope van de frauderisicoanalyse of de analyse is geactualiseerd of buiten de scope van deze controle is gevallen.

3.1 Subsidieverstrekingen

Er zijn voldoende beheersmaatregelen aanwezig.

3.2 Inkoop & Aanbesteding

In het geval van inkoop boven de € 40.000 geldt de aanbestedingswet. Hierdoor worden deze inkoop streng gereguleerd en zijn onderhavig aan verschillende beheersmaatregelen.

Bij inkoop die enkelvoudig of meervoudig ondershands worden verricht geeft het handboek inkoop en aanbesteding de richtlijnen. De teammanager heeft als taak hierop toe te zien. Ten aanzien van dit onderzoek is de handhaving of controle ervan niet nader onderzocht.

Een onderzoek, periodieke controle of steekproef kan een goede beheersmaatregel zijn om te controleren op het inkoopproces.

3.3 Vorderingen

De beheersmaatregelen zijn handmatig en met Excellijsten. Bij vernieuwing van de financiële applicatie of uitbreiding van de module is het advies om het organiseren en uitvoeren van vorderingen in een applicatie onder te brengen.

3.4 Betalingen

Het proces voor betalen is voldoende geborgen. Enkel zien we dat interne betaalopdrachten vrij van voorwaarden zijn. Er heeft een interne betaalopdracht plaatsgevonden van meer dan € 25.000. Een dergelijke betaling wil je als gemeente gewoon via de facturenstroom laten verlopen. Een reden hiertoe is de beheersmaatregelen in het reguliere proces niet van toepassing zijn op een interne betaalopdracht. Een interne betaalopdracht kan zonder onderbouwing, facturen of stukken worden gedaan, waardoor controle moeilijk is. In dit geval zijn alle bonnen onder de interne betaalopdracht onder de opdracht aanhangig gemaakt. De vraag blijft of dit wenselijk is?

Een laatste punt bij een interne betaalopdracht buiten het declaratieformulier om is dat er geen BTW wordt teruggevraagd

Wij adviseren het interne betaalopdrachten proces te herzien en voldoende voorwaarden en maatregelen te treffen om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen.

3.5 Grondexploitaties

Niet geactualiseerd.

3.6 Informatie beveiliging & Privacy

De bezetting op functies als functioneel beheerder zijn niet overal volledig. We zien dan ook dat toegangsrechten en autorisaties niet altijd volledig op orde zijn.

3.7 Liquide middelen

Niet meegenomen in de controle.

3.8 Personeel en verloning

De huidige maatregelen zijn voldoende binnen het proces. De lijncontrole is geactualiseerd.

3.9 Vergunningen

Niet meegenomen in de controle.

3.10 Verhuur

De huidige maatregelen zijn voldoende binnen het proces verankerd. De lijncontrole is geactualiseerd.

Huidige maatregelen zijn handmatige beheersmaatregelen. Bij een nieuw systeem of applicatie is het van belang dat de beheersmaatregelen worden afgedwongen in het proces.

3.11 Erfpacht

De huidige maatregelen zijn voldoende binnen het proces verankerd. De lijncontrole is geactualiseerd.

Huidige maatregelen zijn handmatige beheersmaatregelen. Bij een nieuw systeem of applicatie is het van belang dat de beheersmaatregelen worden afgedwongen in het proces.

3.12 Tussenrekeningen Memoriaalboekingen

Het vier-ogen-principe wordt momenteel handmatig uitgevoerd. Bij het aanschaffen van de financiële applicatie is de aanbeveling om de controle technische functiescheiding hierin onder te brengen.

Binnen dit systeem kunnen ook bevoegdheden en toegangsrechten worden opgenomen zodat er bij grote bedragen intensieve controles plaatsvinden.

Omdat het vier-ogen-principe op papier plaatsvindt is een periodieke (verbands-)controle op de memoriaalboekingen en de bijlagen een goede beheersmaatregel ter voorkoming dat er onterecht of onjuiste memoriaalboekingen zijn gedaan en de juistheid en volledigheid van de jaarrekening kan worden vastgesteld.

3.13 Project & Beheersing

Niet meegenomen in de controle.

3.14 Crediteuren

Niet meegenomen in de controle.

3.15 Nevenactiviteiten

Er zijn geen vaste of periodieke momenten waarop actief naar nevenactiviteiten wordt gevraagd. Dit vindt enkel plaats bij indiensttreding. Hierdoor gaat transparantie werking verloren na indiensttreding.

4. Bevindingen en bijzonderheden in de organisatie

In dit hoofdstuk staan bevindingen die tijdens controlewerkzaamheden of binnen de organisatie opvielen.

4.1 *Beheersmaatregelen in systemen en applicaties*

Bij het uitwerken van de processen voor applicaties en systemen, is het van belang dat er vanaf het begin al aandacht is voor interne beheersing. Bijvoorbeeld door toegangsbeperking, vier-ogen-principe of autorisaties. Hierdoor wordt binnen de werking van applicatie beheersmaatregelen afgedwongen, dit draagt bij aan een minder foutgevoelig proces.

Een onderdeel van de implementatie van processen in bijvoorbeeld een zaakstelsel is het voeren en borgen van beheersmaatregelen. Dit dient een vast onderdeel te zijn en te worden getoetst op deugdelijkheid.

Dit draagt bij aan de risico beperking en kan leiden tot een minder intensieve interne controle.

4.2 *Het melden van fraude*

In de gemeente Vlaardingen moet een melder van fraude naar een vertrouwenspersoon. Dit staat in de gedragscode van gemeente Vlaardingen. Dit is terug te vinden via Alfresco in het document gedragscode via de zoekterm 'fraude melden'.

Dit document krijgt een medewerker bij indiensttreding. Omdat dit enkel op het moment van indiensttreding kenbaar wordt gemaakt is het mogelijk dat dit niet meer in het geheugen ligt van medewerkers.

Het kan zijn dat een melder door de onduidelijkheid en last die het melden van fraude met zich meedraagt besluit het niet te doen. Fraude is immers een beladen woord. Voor een melder kan het een enorme last zijn. Het moet daarom heel duidelijk en vooral veilig zijn voor iemand die fraude wil melden. De gemeente mag als organisatie niet blind zijn voor de frauderisico's en moet zich hierin proactief opstellen.

Een laatste punt is de vertrouwenspersoon. De benaming vertrouwenspersoon wekt dat de informatie bij deze blijft en niet wordt gedeeld. Dit is uiteraard wel belangrijk bij fraude. Het belangrijk de benaming of persoon in het geheel te overwegen voor het melden van fraude.

4.3 *Misbruik en Oneigenlijk Gebruik (M&O) beleid*

De gemeente Vlaardingen heeft geen Misbruik en Oneigenlijk Gebruik (M&O) beleid. In een M&O beleid kan de gemeente haar visie en uitgangspunten opnemen om misbruik en oneigenlijk gebruik te bestrijden en voorkomen. Deze visie kan worden verbreed met in achtneming van preventie en toezicht in sociale domein. Dit draagt bij aan een integrale aanpak en geeft de kaders voor preventie en onderzoek.

4.4 *Nieuw en bestaand personeel*

De processen voor nieuw personeel zijn transparant en hebben een preventieve werking. Bij het bestaande personeel zijn de beheersmaatregelen komen te vervallen. In het geval dat een personeelslid tijdens zijn werkperiode handelt waardoor er geen nieuwe VOG wordt verstrekt heeft de gemeente hier geen zicht op. Een periodieke herhaling van het opvragen van bijvoorbeeld een VOG of nevenactiviteiten kan bijdragen aan fraudebeheersing.

4.5 *Interne betaalopdracht*

Een interne betaalopdracht is een uitzonderlijke betaling en heeft minder beheersmaatregelen dan een reguliere betaling die via het facturatiesysteem is gegaan. Een interne betaalopdracht of directe declaratie gebeurt op basis van een initiatie. De interne betaalopdracht wordt ook gebruikt voor declaraties. Ten aanzien van declaraties en goedkeuren facturen zijn er regels opgesteld. Een teammanager of directielid kan eenzijdig goedkeuring geven voor een interne betaalopdracht. Met een enkele handtekening wordt de betaling goedgekeurd, zonder extra bescheiden.

Dit maakt de interne betaalopdracht een risicovol proces. Er zijn geen extra controlemaatregelen die bijdragen aan een veilige en rechtmatige betaling. Als er interne betaalopdrachten zijn zonder bescheiden, bijvoorbeeld facturen of een kassabon is controle niet mogelijk. Een tweede punt is dat er geen BTW kan worden teruggevraagd. De gemeente loopt hierdoor geld mis.

Door het stellen van grenzen en voorwaarden kun je risico's rondom interne betaalopdrachten beperken. Een maximale hoogte voor interne betaalopdrachten, een extra controle naast handtekening bijvoorbeeld ook telefonische bevestiging goedkeuring. Het afdwingen van onderscheiden alvorens over te gaan tot betaling kunnen bijdragen aan een minder risicovol proces.

4.6 *Nacalculatie*

We hebben in het fysieke domein gekeken naar de ontwikkelingen rondom nacalculatie. We hebben op basis van opzet en bestaan kunnen concluderen dat er goede stappen zijn gezet. Het uitvoeren van nacalculatie is in het traject tot realisatie opgenomen. Deze ontwikkeling getuigen van actie op eerder gemaakte aanbevelingen in de frauderisicoanalyse.

Het uitvoeren van nacalculatie is niet enkel in het fysieke een goede ontwikkeling. Wij zien dan ook graag dat deze kennis en kunde wordt gedeeld met andere teams. Nacalculatie is een beheersmaatregelen om fouten en mogelijke fraude signalen op te sporen. Het kan bij alle realisatie projecten worden toegepast. Door het multidisciplinaire karakter van projecten is aan te bevelen kennis en kunde uit de organisatie op te nemen in de team voor onderdelen als nacalculatie.

Conclusie

Vanuit de bevindingen van de frauderisicoanalyse is te concluderen dat de gemeente Vlaardingen haar beheersmaatregelen voldoende op orde heeft. Wel blijft er ruimte voor verbetering.

De processen zijn grotendeels geïnventariseerd en geactualiseerd voor de jaarrekeningcontrole 2023. Het onderbrengen van de fraudebeheersmaatregelen in de lijncontrole wordt in 2024 vervolgd.

Een gezamenlijke aanpak

De bevindingen hebben zowel een specifiek als organisatorisch karakter. De bevindingen zijn vaak niet eenduidig en vragen om een multidisciplinaire aanpak. Het oppakken van de aanbevelingen treft de organisatie als geheel en raken medewerkers in meer of mindere mate bij hun functie en de uitvoering ervan. Wij bevelen daarom aan, om elkaar te vinden. Gebruik de bestaande expertise en kennis in de organisatie en betrek de betreffende collega's bij de aanpak. Zorg ervoor dat de rollen duidelijk zijn en maak er een gezamenlijke opdracht van. Zowel bij ontwerp, uitvoering als bij de borging.

De bevindingen gekoppeld aan aanbevelingen en verantwoordelijkheden

HRM

De volgende bevindingen betreffen punten ten aanzien van HRM. Als team heeft zij hierin de voornaamste rol en is trekker in het oppakken ervan. Het gaat hierbij om:

- het ontwerpen van een meldpunt voor fraude
- bewustwording creëren
- het actueel houden van thema's rondom fraude en integriteit bij zowel nieuw als bestaand personeel
- het ontwikkelen van algemeen beleid ten aanzien van Misbruik & Oneigenlijk gebruik, zodat voor een ieder duidelijk is wat de gewenste gedragingen, de mogelijkheden en verplichtingen rondom fraude en integriteit zijn.

Het doel hierbij is om een gezamenlijke bedrijfscultuur uit te dragen waarbij de verwachtingen en verplichtingen voor eenieder duidelijk zijn.

Meldpunt Fraude

Er is op dit moment geen meldpunt voor fraude. Momenteel moet fraude volgens het integriteitsbeleid gemeld worden bij een vertrouwenspersoon. Dit proces is echter niet intern goed bekend en kan daardoor onduidelijk zijn waardoor het beoogde effect niet wordt behaald.

Aanbeveling

Wij bevelen aan om bijvoorbeeld binnen de HRM-systemen of SSP een knop aan te maken voor het (anoniem) melden van een vermoeden van fraude of integriteitsschendingen. Het proces moet duidelijk uitgelegd zijn. Ook moet duidelijk zijn welke veiligheidsnormen en maatregelen ten aanzien van de anonimiteit in acht zijn genomen zodat er op een veilige en transparante wijze een melding gemaakt kan worden.

Bestaand en nieuw personeel

Er is een verschil in hoe bestaand en nieuw personeel wordt geïnformeerd en geïnstrueerd rondom fraude en integriteit. Voor nieuw personeel zijn voldoende beheersmaatregelen van kracht. Zij moeten voor ze in dienst komen een VOG opvragen, leggen een eed of belofte af, moeten nevenactiviteiten doorgeven en ontvangen alle informatie rondom integriteit. Ook horen ze waar ze mogelijke schendingen kunnen melden.

Voor bestaand personeel is dit proces niet goed geborgd. Na indiensttreding wordt niet actief meer navraag gedaan bij medewerkers. Daardoor wordt informatie niet geactualiseerd. Ook wordt het onderwerp fraude en integriteit niet verder onder de aandacht gebracht na indiensttreding. Hierdoor zijn er voor bestaande personeelsleden minder beheersmaatregelen en is deze groep werknemers minder of niet bekend met het integriteitsbeleid, de gedragscodes en bijvoorbeeld verplichtingen ten aanzien van het melden van nevenactiviteiten.

Aanbeveling

Wij adviseren ook het bestaande personeel actief te blijven informeren en de gedragscodes actueel te houden. Er kan bijvoorbeeld worden overwogen voor bepaalde functies periodiek een VOG op te vragen en nevenactiviteiten na te vragen. Een proactieve houding kan zowel bijdragen aan het mitigeren van fraude als aan het borgen en stimuleren van de gewenste cultuur.

Misbruik & Oneigenlijk gebruik Beleid

De regels en verwachtingen over, van en tegen fraude en integriteit zijn versnipperd per team of proces in verschillende beleidsdocumenten. Hierdoor kan het zijn dat er op verschillende manieren om wordt gegaan met bijvoorbeeld incidenten of kennis over een vermoedelijke fraude.

Aanbeveling

Wij bevelen een algemeen Misbruik en Oneigenlijk Gebruik beleid aan. Zodat de gewenste gedragingen, de mogelijkheden en verplichtingen rondom het onderwerp fraude en integriteit duidelijk en onweerlegbaar zijn voor elke collega. Het draagt bij aan transparantie en de gewenste bedrijfscultuur. Een bijkomend voordeel is de verlichting van verantwoording en controlelasten doordat er een integraal document is dat voor iedereen geldt. In dit document kan bijvoorbeeld worden opgenomen: het voorschrijven van zichtbare en toetsbare functiescheidingen, periodieke controles en rapportages of waar fraude of een integriteitsmelding gedaan kan worden en welke gedragscodes er gelden. Het vaststellen van beleid is één onderdeel er moet ook aandacht komen voor het borgen en het brengen van de informatie bij de medewerkers.

Financiën

De volgende bevinding betreft Financiën. Het betreft het gebruik van interne betaalopdrachten. Het ontbreekt bij interne betaalopdrachten aan beleid, waarin opgenomen is welke voorwaarden, grenzen, goedkeurings- en verantwoordingsverplichtingen er gelden. Een interne betaalopdracht is een uitzonderlijke betaling welke niet gebruikt moet worden als anderhande middel om bijvoorbeeld declaraties snel te laten verlopen. Waarvoor interne betaalopdrachten mogen worden gebruikt moet worden vastgesteld. Het proces tot een interne betaalopdracht heeft verschillende risico's.

Aanbeveling

Wij bevelen aan het proces te herzien en voldoende beheersmaatregelen en voorwaarden te treffen om de risico's te beperken. Een tweede punt is het vastleggen, borgen en informeren van de medewerkers van een beleidsdocument rondom interne betaalopdrachten. Als laatste bevelen wij een nader verdiepend onderzoek naar het gebruik aan.

Fysiek en Juridische Zaken (Team Inkoop)

De volgende bevinding betreft het team BOR. Bij onderhandse (meervoudige) inkopen is het risico op fraude groter door de lagere graad van regulering en beheersmaatregelen. Het huidige inkoopbeleid biedt onvoldoende maatregelen om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Het is namelijk niet verplicht om de functies, van contractadviseur, -beheerder, -eigenaar of -manager te splitsen of het uitzetten van soortgelijke enkelvoudige inkopen te rouleren. Het team Inkoop kan worden overgeslagen bij onderhands (meervoudige) aanbesteding ondanks verplichtingen voor een aanbesteding.

Aanbeveling

Een eenmalig verdiepend onderzoek naar onderhandse (meervoudige) aanbestedingen.

Fysiek

Sinds de afgelopen frauderisicoanalyse is het proces rondom nacalculatie sterk verbeterd.

Aanbeveling

Wij adviseren deze kennis en kunde te delen met andere organisatieonderdelen. Bij bijvoorbeeld IT-projecten kan een vorm van nacalculatie inzichten leveren en het proces van verantwoording transparanter maken.

Concern en Informatie Management

Er is nu onvoldoende inzicht welke beheersmaatregelen er zijn getroffen voor processen die in het zaakstelsel komen. Door administratie ervan, kan de verantwoordings- en controletijden worden geminimaliseerd. Beheersmaatregelen in applicaties en systemen hebben de voorkeur. Deze dragen bij aan risicovermindering en zorgen voor verlichting van de verantwoordings- en controlelasten. Het team C&I constateert dat er nog processen zijn waarbij met Excel sheets en andere fraudegevoelige handmatige werkwijzen wordt gewerkt. Bij het overgaan naar een (zaak)stelsel of applicatie is het daarom wenselijk de beheersmaatregelen in de gesloten omgeving van bijvoorbeeld het zaakstelsel te borgen.

Aanbeveling

Wij adviseren om bij implementatie van een proces in het zaakstelsel of een applicatie een eindcontrole uit te voeren en de autorisaties, machtigingen en beheersmaatregelen vast te leggen in bijvoorbeeld Mavim. Zodat er een eenduidige en volledige administratie is, welk gebruikt kan worden voor verantwoordings- en controleactiviteiten.